

Српско археолошко друштво

Градски музеј Сомбор

СРПСКО АРХЕОЛОШКО ДРУШТВО

XLVI СКУПШТИНА И ГОДИШЊИ СКУП

Сомбор, 25-27. мај 2023. године

Програм, извештаји и апстракти

140 ГОДИНА

СРПСКОГ АРХЕОЛОШКОГ ДРУШТВА

Сомбор 2023

Организациони одбор скупа

Антонио Ратковић, градоначелник Града Сомбора

Давид Фирањ, директор Градског музеја Сомбор

Анђелка Путица, Градски музеј Сомбор

Викторија Узелац, Градски музеј Сомбор

др Огњен Младеновић, секретар Српског археолошког друштва

др Војислав Филиповић, потпредседник Српског археолошког друштва

др Адам Н. Црнобрња, председник Српског археолошког друштва

Научни одбор скупа

проф. др Душан Михаиловић, Филозофски факултет, Београд

prof. dr Martina Blečić Kavur, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Koper (SLO)

prof. dr Boris Kavur, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Koper (SLO)

dr Daria Ložnjak Dizdar, Institut za arheologiju, Zagreb

dr Marko Dizdar, Institut za arheologiju, Zagreb

др Драган Милановић, Археолошки институт, Београд

др Надежда Гавриловић Витас, Археолошки институт, Београд

Марин Бугар, Народни музеј, Крушевац

др Драгана Вуловић, Археолошки институт, Београд

др Видан Димић, Археолошки институт, Београд

мр Александар Алексић, Завод за заштиту споменика културе Ниш

др Војислав Филиповић, Археолошки институт, Београд

др Адам Н. Црнобрња, Народни музеј Србије

Приредили: Адам Црнобрња и Војислав Филиповић

Издавач: Српско археолошко друштво, Београд и Градски музеј Сомбор

За издавача: Адам Црнобрња и Давид Фирањ

Штампа: Colorgrafx, Beograd

Тираж: 150

Бесплатан примерак

ISBN 978-86-80094-22-9

Република Србија

XVLI скупштина и годишњи скуп Српског археолошког друштва и штампање ове публикације финансирани су средствима Министарства културе и Министарства, технолошког развоја и иновација Републике Србије

понудити финалне одговоре, надамо се да овом приликом можемо указати на неке корисне смернице за даље проучавање хронологије овог мистериозног култа.

Марија Јовић, Археолошки Институт, Београд
Бојана Илијић, Завичајни Музеј, Књажевац

АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА, ПРЕЗЕНТАЦИЈА И ПРОМОЦИЈА РИМСКОГ УТВРЂЕЊА И ГРАДА *TIMACUM MINUS* ОД 2019. ДО 2022. ГОДИНЕ

Римско налазиште *Timacum Minus* налази се на левој обали Белог Тимока, источно од села Равна, на 10 км северозападно од Књажевца у источној Србији. Археолошки институт у сарадњи са Завичајним музејом Књажевац, од 1975. године, врши археолошка истраживања римског утврђења и његовог цивилног насеља и некропола.

Након две деценије 2019. године обновљена су археолошка истраживања унутар утврђења *Timacum Minus* према Елаборату археолошких истраживања, презентације и промоције *Timacum Minus*. Истраживањима руководи др Софија Петковић, испред Археолошког института у сарадњи са Завичајним музејом Књажевац и Заводом за заштиту споменика културе Ниш.

Пројекат се реализује са два главна циља:

- Врши се припрема јужне капије са припадајућим кулама (источном и западном) како би се реализовали конзерваторско-рестораторски радови са крајњим циљем реконструкције јужне капије.

- Обављају се археолошка истраживања зграде принципије ради припреме целокупног објекта за израду пројекта конзерваторско-рестораторских радова и њене крајње презентације.

У складу са два предходно поменута циља археолошка истраживања одвијају се паралелно на два сектора: сектору јужне капије и сектору принципије.

У периоду од 2019. до 2022. године истражен је целокупан простор јужне капије са источном и западном кулом које су је фланкирале као и шири сектор око објекта и утврђена је њихова веза са бедемом. Такође, откривен је масивани источни зид касноантичке куле, која је затворила улаз у јужну капију. Зграда принципије представља други сектор на коме се врше истраживања са циљем да се утврди пун опсег грађевине са свим њеним фазама градње. Ископавања су ових година била скон-

центрисана на откривање масивног северног зида грађевине. Откривање северног зида принципије у целости омогући ће израду пројекта конзерваторско-рестаураторских радова.

Идеја презентације *Timacum Minus*-а је да се повежу јужна и западна капија преко декумануса и грађевине приципије, што би чинило коридор за кретање посетилаца у унутрашњости утврђења.

Надежда Гавриловић Витас, Археолошки Институт, Београд
Ивана Поповић, Београд

МЕРМЕРНА СТАТУА ХЕРКУЛА СА ТЕРИТОРИЈЕ БАСИЈАНА (*BASSIANAE*)

2017. године Народни Музеј Србије је откупио мермерну статуу Херкула, нађену у Срему, недалеко од Руме, на тремеђи атара села Буђановци, Добринци и Сибач, која је у римском периоду припадала широј градској територији важног урбаног центра Басијане (*Bassianae*). Фигура је у целости очувана до колена, док доњи делови ногу недостају. На основу сачуваних атрибута закључује се да је реч о представи Херкула који у руци држи Хесперидске јабуке, дакле о приказу једанаестог подвига овог хероја.

Овај подвиг хероја-бога је релативно ретко приказиван у скулптури у којој се могу разликовати два типа ове иконографске сцене - први тип скулптура које приказују Херкула који у десној руци забаченој иза леђа држи јабуке из врта Хесперида и други тип скулптура где Херкул држи јабуке у шасти леве руке испред себе.

У други тип скулптура, коме припада статуа Херкула пронађена близу Руме, се убраја и фрагментована скулптура из собе w-4 виле Константина Великог на Медијани, као и налаз мермерне иконе Херкула са Хесперидским јабукама из храма посвећеног Либеру и Либири из Земуна који се налазио на територији Басијана. У Басијанама је постојала клесарска или клесарске радионице, што посредно потврђују налази мермерних скулптура Персеја који носи Медузину главу из Доњих Петроваца, глава богиње Дијане из Путинаца или фрагментована статуа Венере из Сурдука.

Све ове статуе представљају копије хеленистичких оригинала и настале су у периоду владавине династије Антонина, као и статуа Херкула са Хесперидским јабукама из околине Руме.